

PODNIKÁNÍ, PODNIKATEL, ZÁVOD - legislativní úprava

Legislativní (právní) úprava:

- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 1. 1. 1992.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 1. 1. 2014.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; účinnost od 1. 1. 2014.

PODNIKÁNÍ

Podnikáním podle živnostenského zákona se rozumí

- **soustavná** činnost,
 - provozovaná **samostatně** podnikatelem, **vlastním jménem**, na **vlastní odpovědnost**,
 - **za účelem dosažení zisku**,
- a za podmínek stanovených živnostenským zákonem.

Podnikáním podle občanského zákoníku se rozumí

- **samostatná** výdělečná činnost,
 - vykonávaná podnikatelem **na vlastní účet** a **odpovědnost** se záměrem činit tak **soustavně**,
 - **za účelem dosažení zisku**,
- a to živnostenským nebo obdobným způsobem.

Poznámky:

- **Oba zákony**, tj. živnostenský zákon i občanský zákoník, **vymezují** pojem „podnikání“ **analogicky**.
- Všechny znaky podnikání musí být naplněny **současně**, aby šlo o podnikání:
(Živnostenský zákon, ale i občanský zákoník, přitom jednotlivé znaky podnikání blíže nespecifikují, a je proto nutné je chápat v jejich obvyklém smyslu a významu.)

➤ **soustavná činnost:**

- soustavností **se rozumí** stálý výkon určité činnosti, který trvá určité časové období nebo se tato činnost pravidelně opakuje;
(např. podnikáním může být i činnost vykonávaná sezónně každoročně opakovaná – praxe živnostenských úřadů se kloní k názoru, že pro zachování soustavnosti je třeba, aby osoba stejnou činnost opakovala alespoň jednou za rok)
- podnikáním **není** příležitostně vykonávaná (tj. jednorázová nebo nahodilá) výdělečná činnost;
- nejde-li o soustavnou výdělečnou činnost, nejde o podnikání;

➤ činnost provozovaná **samostatně** podnikatelem **vlastním jménem** a na **vlastní odpovědnost**:

- činnost prováděná **samostatně** – požadavek samostatnosti znamená, že podnikatel jedná vlastním jménem a na vlastní odpovědnost a sám o své činnosti rozhoduje a současně práci organizuje a zajišťuje v ekonomickém i právním smyslu;
 - ✓ za podnikání nelze považovat výdělečnou činnost podnikatele – občana, jestliže o způsobu a rozsahu jeho práce, o době a místě výkonu této práce **rozhoduje** jiná osoba; s ohledem na povahu a podmínky činnosti je třeba pečlivě odlišovat případy zastřeného pracovněprávního vztahu a vztahu subdodavatelského;
- podnikáním **vlastním jménem** se rozumí, že podnikatel svoji podnikatelskou činnost provozuje pod svou obchodní firmou, resp. pod svým názvem nebo pod svým jménem a příjmením:
 - ✓ podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku jedná pod svou **obchodní firmou**, což je název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku;
 - ✓ podnikatel nezapsaný v obchodním rejstříku:
 - fyzická osoba jedná pod svým **jménem a příjmením**,
 - právnická osoba jedná pod svým **názvem**;

- ✓ na podnikatele nezapsaného v obchodním rejstříku se institut obchodní firmy nevztahuje;
- podnikáním **na vlastní odpovědnost** se rozumí odpovědnost podnikatele za dodržování právních předpisů a převzatých závazků a odpovědnost za výsledky podnikatelské činnosti celým svým majetkem (u fyzických osob i osobním majetkem, u právnických osob pak obchodním majetkem);
- účelem podnikání je **dosažení zisku**
 - není rozhodující, pro jaké účely bude zisk použit,
 - není rovněž rozhodující, zda bude zisku skutečně dosaženo.

Rozsah pojmu „podnikání“ v občanském zákoníku je širší než v živnostenském zákonu.

- **Živnostenský zákon** vymezuje jen **živnostenské podnikání** (živnost), přičemž ze živnosti (a tím i z působnosti živnostenského zákona) vylučuje v podstatě 3 skupiny výdělečných činností – jejich výčet je úplný, taxativní.
Jde:
 1. o činnosti, které jsou vyhrazeny zvláštními zákony státu nebo určené právnické osobě (např. zákon o poště – poštovní zákon),
 2. o činnosti, které nenaplnují všechny znaky podnikání (např. využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti chráněných zvláštními zákony jejich původci – autory),
 3. o celou řadu výdělečných činností fyzických i právnických osob, které jsou oprávněny k jejich výkonu jinými právními předpisy (např. činnost lékařů, lékárníků, veterinářů, advokátů a komerčních právníků, auditorů, dále jde o činnost bank, pojišťoven, burz, zemědělství a lesnictví apod.).
- **Širší rozsah podnikání** ve smyslu **občanského zákoníku** spočívá v tom, že ne všechny výdělečné činnosti, které se nepovažují za živnosti, jsou zároveň vyloučeny z působnosti občanského zákoníku:
 - v některých případech je úprava shodná (to se týká např. využívání výsledků duševní tvůrčí činnosti jejich původci –

- autory; to není podnikáním ani podle živnostenského zákona – tedy živností, ani podle občanského zákoníku),
- většinou se však osoby podnikající na základě jiného než živnostenského oprávnění považují za podnikatele podle občanského zákoníku.

Podmínky pro výkon podnikání

- Občanský zákoník ani zákon o obchodních korporacích nestanoví podmínky pro výkon podnikání.
- Podmínky pro výkon podnikání **stanoví živnostenský zákon**, který se
 - vztahuje zásadně na všechny podnikatele, tj. jak na osoby fyzické, tak osoby právnické;
 - kromě těch osob, které vykonávají nebo provozují činnosti podle jiného než živnostenského zákona, tedy podle zvláštních předpisů.

Stejné podmínky pro výkon podnikání (tj. např. úprava provozování živnosti, úprava rozsahu živnostenského oprávnění, koncese) tedy platí

- jak pro fyzickou osobu (občana),
- tak pro právnickou osobu (např. obchodní společnost nebo družstvo, ale i pro mnohé státní podniky).

PODNIKATEL

- Podnikatelem **podle živnostenského zákona** (užší pojetí) je fyzická nebo právnická osoba, která je oprávněna k živnostenskému podnikání.
- Podnikatelem v intencích **občanského zákoníku** (širší pojetí) v podstatě je:
 1. osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
 2. osoba, která podniká jen na základě živnostenského oprávnění,
 3. osoba, která podniká jen na základě jiného než živnostenského oprávnění, tedy osoba, která podniká podle zvláštních předpisů,

4. fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Evidence podnikatelů je

- v obchodním rejstříku (vede jej soud – rejstříkový soud),
- nebo v živnostenském rejstříku (vede jej živnostenský úřad),
- anebo v jiné evidenci (vede ji např. obecní úřad apod.).

Poznámky:

- **Podnikatelem** v intencích **občanského zákoníku** (pokud jde o tuzemské osoby) jsou tedy v podstatě **4 skupiny** (kategorie) **osob:**

1. osoby zapsané v obchodním rejstříku

- obchodní společnosti a družstva (obchodní korporace);
- jiné právnické osoby, určí-li tak zvláštní zákon (jinými právnickými osobami jsou zejména státní podniky);
V těchto případech jde tedy o právnické osoby, které podnikají
 - jak na základě živnostenského oprávnění – obchodní společnosti, družstva,
 - tak na základě jiných právních předpisů – banky, burzy apod.
- fyzické osoby oprávněné k podnikání podle živnostenského zákona, zapisované do obchodního rejstříku **povinně** (vzhledem k rozsahu jejich podnikání), když:
 - ✓ výše jejich výnosů (nebo příjmů) dosáhla v průměru za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období částku 120 mil. Kč;
- fyzické osoby podnikající na základě živnostenského oprávnění, zapsané do obchodního rejstříku **na vlastní žádost**;
důvodem může být např.:
 - zamýšlené **zřízení odštěpného závodu** nebo udělení prokury – k tomu je oprávněn jen podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku.
Důležité: podnikatel – fyzická osoba může o zápis do obchodního rejstříku požádat, **může** však požádat i o výmaz zápisu, pokud přestal splňovat podmínky.

2. osoby (nezapsané v obchodním rejstříku), které podnikají pouze na základě živnostenského oprávnění

- hlavně **fyzické osoby** podnikající na základě živnostenského oprávnění, které nepodléhají povinnosti zápisu do obchodního rejstříku a samy o zápis nepožádají;
- některé **právníkové osoby**, jejichž předmětem činnosti není výlučně podnikatelská činnost, ale mohou provozovat podnikatelskou činnost na základě živnostenského oprávnění (pokud splňují podmínky stanovené živnostenským zákonem); jde např. o zájmová sdružení, církve apod. (nově „spolek“).

3. osoby (nezapsané v obchodním rejstříku), které podnikají na základě jiného než živnostenského oprávnění, tedy podle zvláštních předpisů

- některé právníkové osoby, které se nezapisují do obchodního rejstříku a podnikají podle zvláštních zákonů; např. ČNB, ČTK, Česká televize apod.;
- **hlavně však jde o fyzické osoby**, které jsou vyloučeny z působnosti živnostenského zákona a podnikají podle zvláštních předpisů; jsou to např. lékaři, lékárníci, veterináři, advokáti, komerční právníci, auditoři apod.

4. fyzické osoby, které provozují zemědělskou výrobu a jsou registrovány podle zvláštních předpisů

- zemědělství podnikatelé.

Fyzické osoby, které provozují zemědělskou výrobu (zemědělství podnikatelé), podnikají s účinností od 1. 5. 2004 za podmínek stanovených zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších změn.

Zemědělským podnikatelem podle tohoto zákona je fyzická osoba (ale rovněž i právníková osoba), která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem (u fyzické osoby dosáhla věku 18 let a má způsobilost k právním úkonům), která se zaeviduje (povinnost) u místně příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Postavení zemědělského podnikatele – fyzické osoby je shodné s postavením fyzické osoby, která provozuje živnost.

I zemědělský podnikatel vedený v evidenci příslušného obecního úřadu se může zapsat do obchodního rejstříku a tím vstoupit do kategorie podnikatelů požívajících práv spojených s tímto zápisem.

➤ **Vymezení pojmu fyzická osoba a právnická osoba pro oblast podnikání:**

- **Fyzická osoba** – vymezení pojmu provádí živnostenský zákon ve všeobecných podmínkách provozování živnosti fyzickými osobami; základními kritérii jsou:
 - způsobilost k právním úkonům (způsobilost v plném rozsahu),
 - dosažení věku 18 let.

Vymezení pojmu fyzická osoba upravuje rovněž občanský zákoník, tato úprava je však pro oblast podnikání nepoužitelná.

- **Právnická osoba:**

- ✓ právnickou osobou označuje nový občanský zákoník „organizovaný útvar“, který má právní subjektivitu (osobnost); majetek právnické osoby nepatří jejím zřizovatelům, ale přímo právnické osobě (na rozdíl od osob fyzických);
- ✓ právnické osoby mohou sloužit:
 - soukromým zájmům (např. běžná obchodní banka),
 - nebo veřejnému zájmu (např. ČNB), ty se řídí zvláštními zákony (např. zákon o ČNB, zákon o obcích, zákon o vysokých školách atd.); jestliže však např. obec vystupuje jako smluvní strana, má stejné právní postavení jako jiné osoby.

Podle nového občanského zákoníku se budou od roku 2014 rozlišovat **tři typy právnických osob**, a to korporace, fundace a ústavy:

- **Korporace** – základem je společenství osob (fyzických nebo právnických); korporace může mít i jediného člena (pokud to připouští zákon);

obchodní korporace (podle zákona o obchodních korporacích) je veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost a družstvo, včetně družstva bytového a sociálního – jejich primárním úkolem je podnikání;

spolek – korporací je i občanské sdružení, nově „spolek“ – jejich účel, poslání může být jakékoliv, s výjimkou podnikání (může podnikat pouze v rámci vedlejší činnosti k podpoře svého hlavního účelu);

- **Fundace** – jejich základ tvoří majetek určený k určitému účelu; jedná se zpravidla o nadace a nadační fondy;
- **Ústavy** – zde je osobní i majetková složka propojena; ústav nemá členy, ale zaměstnance; jedná se především o obecně prospěšné společnosti.

Kategorizace právnických osob provedená občanským zákoníkem však **nemá normativní povahu** v tom smyslu, že sama o sobě by mohla být právním základem pro vznik právnických osob.

ZÁVOD

Závodem (resp. **obchodním závodem**, doposud podnikem) se rozumí:

- soubor hmotných, ale i osobních a nehmotných složek podnikání,
- které patří podnikateli a slouží k provozování závodu.

Poznámky:

Závod tvoří

- nejen věcné prostředky (hmotný majetek),

- ale i osobní složka podnikatelské činnosti
- a právo spjaté s daným podnikáním (nehmotný majetek).

Závod má jako celek určitou hodnotu, která se tvoří oceněním všech uvedených složek (tří složek) závodu.

Hodnota závodu se přitom určuje:

- zůstatkovou hodnotou věcných prostředků závodu,
- ale i ohodnocením osobní složky (struktura a kvalifikační úroveň zaměstnanců),
- i ohodnocením nehmotných práv, jako je jeho název (obchodní firma), značka, průmyslová práva apod.

Závod - může být předmětem prodeje a koupě,

- může být i vložen jako vklad společníka obchodní společnosti.

Závodem se rozumí předmět subjektivního práva, práva vlastnického. Závod tedy vyjadřuje zejména vlastnické hledisko podnikání; je předmětem vlastnického práva podnikatele, ať jde o osobu fyzickou nebo právnickou.

ORGANIZAČNÍ SLOŽKY ZÁVODU

Odštěpný závod – je organizační složka závodu, která je jako odštěpný závod zapsaná v obchodním rejstříku (užívá se obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod).

Význam tohoto spočívá v zákonném oprávnění vedoucího odštěpného závodu jednat jménem podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod.

Obdobné postavení jako odštěpný závod má i jiná organizační složka (nově „pobočka obchodního závodu“ – viz. nový občanský zákoník, vč. udělení prokury), jestliže zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku.

Provozovna – se rozumí prostor, v němž je živnost provozována. Provozovna **musí** být označena obchodní firmou (nebo jménem a příjmením anebo názvem) podnikatele, ke kterému může být připojen název provozovny nebo jiné rozlišující opatření.